

Presentasjon av forslag til
arbeidsprogram for 1990-93

Oslo 7. september 1988

Med forbehold om endringer

SPERRET til 7.9.88 kl 1100

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

KRAV TIL INNSATS FOR FELLES FRAMTID

Arbeiderpartiet staker ut en ny kurs.

Norge er på vei ut av krisen, men vi trenger flere år på å utvikle et sterkere næringsliv som gjør oss mindre avhengig av oljen. Her er det bare en ting som nytter, sterkere innsats på alle fronter.

Nå skal vi ta vare på det vi har vunnet gjennom felles løft etter den økonomiske krisen som ble avdekket i 1986. Dette er et nødvendig ledd i en innsats for å gi landet et mer moderne og vekstkraftig næringsliv. Vi skal fornye og forsterke det norske velferdssamfunnet. Det står om viktige, felles verdier og mål. Det sosialdemokratiske svaret er å skape mer, fordele bedre og utløse nye krefter. Da får vi råd til nye løft.

Vi har bygd vår bevegelse på det enkle faktum at det er arbeidet som skaper verdiene. Ideologisk har arbeid og innsats dype røtter i sosialdemokratiet. Vi har oppnådd resultater ved å sette oss djerpe mål og sammen gjøre en innsats for å nå dem.

Det norske samfunnet trenger alles bidrag til en framtid som vi har et felles ansvar for. Vi er sikre på at slagordet på de gamle fanene fortsatt er gyldig: "Gjør din plikt og krev din rett."

Det er dette signalet Arbeiderpartiet gir gjennom slagordet "Krav til innsats - for felles framtid". Det er dette som må prege oss alle. Vi må gjenreise respekten for og plikten til å gjøre en innsats.

Hvis Norge skal klare de store oppgavene som venter, må vi alle ta et større ansvar for samfunnet vi lever i og miljøet vi deler.

- * Oppgravde gifttønner avslører en holdning hos industri-ledere som ikke lenger kan aksepteres hvis vi skal bevare miljøet for framtidige generasjoner.
- * Bankene bidro gjennom sin uhemmede utlånspolitikk i 1985-86 sterkt til det økonomiske uføret landet kom inn i. Nå må kravet om at bankene skal være samfunnsinstitusjoner gjenreises.
- * Næringslivets ledere må selv gå foran når de påpeker behovet for lønnsmoderasjon - og ikke tro at de er høyt hevet over samfunnet.
- * De som bryter med spilleregler og går til ulovlige aksjoner for å fremme egne interesser, må møtes med krav om respekt for våre grunnleggende demokratiske tradisjoner og vårt politiske system. Ingen må kunne true seg fram og ta oppmerksomheten bort fra de oppgavene som vi sammen må møte.
- * Fremskrittspartiet sier at løsningen for enslige forsørgere er at de arbeider svart. Hagen selv har ikke noe imot å motta foredragshonorarer under bordet. Slik blir Fremskrittspartiet symbol på en moral som vil undergrave alles velferd.

Det er behov for et større ansvar og en ny ånd på alle områder og nivåer i samfunnet.

Arbeiderpartiet vil forplikte seg til:

- en aktiv fordelingspolitikk.
- å fortsette innsatsen for å gi landet et mer moderne og vekstkraftig næringsliv.

- Vi vil fornye og styrke det norske velferdssamfunnet og bygge ut fellesgodene våre, som viktige redskaper for å sikre likhet og rettferdighet.

Gjennom bevisst politisk styring og nødvendige valg kan vi nå langt i å skape et godt og rettferdig samfunn. Men vi når enda lenger hvis det følges opp gjennom aktiv innsats fra hver og en av oss.

Samfunnet er ikke noe fjernt der ute. Det er oss alle. Vi kan ikke sitte og vente at andre skal dra lasset. Vi trenger alles innsats. Ved å skape mer kan vi bruke mer og løse nye oppgaver. Alle kan bidra.

Livet blir også mer meningsfylt, hvis:

- vi viser større ansvar og omtanke for naboer og arbeidskamerater,
- hvis vi hver dag tenker på at også den enkelte kan gjøre noe for å verne om naturen og miljøet - hvis alle eks begynte å spørre sin kjøpmann etter fosfatfrie vaskemidler og ubleket toalettpapir,
- hvis de som unndrar seg skatt, i stedet tenkte på at dere bidrag også er viktig for de eldre og syke og for barna som trenger bedre skolebøker.

Som sosialdemokrater vet vi at gode holdninger ikke er nok for å lage et godt samfunn. Men vi må gjøre det helt klart: Vi klarer oss heller ikke uten holdninger.

Derfor vil vi:

- avsløre egoisme og unnasluntring fra felles ansvar som en trussel mot velferdssamfunnets framtid.
- Vi vil markere at rovdrift på natur og ressurser og forspøling av miljøet er en trussel mot våre barns framtid og muligheter.

- Vi vil markere at vi har framtida felles ikke bare med andre nordmenn, men med hele verden. Mange av de problemer som nå løses, fra sikkerhet til miljø, er gobale utfordringer som bare kan møtes med en aktiv innsats i internasjonalt samarbeid.

Miljøvern er et klassisk eksempel på at hvis alle gjør som de vil, får ingen det som de ønsker. Alle må ta ansvar, men det er helt nødvendig med politisk styring og forpliktende samarbeide over landegrensene, hvis det skal monne. I fellesskap må vi vise ansvar og solidaritet med våre barn og barnebarn.

Arbeiderpartiet vil et samfunn preget av frihet og mangfold. Den aller viktigste forutsetningen er at vi sikrer arbeid for alle. Vi har sett i 80-åra at det ikke er en selvfølge, men at det krever besluttsom politisk innsats.

Det er en gammel tradisjon i arbeiderbevegelsen at vi må skape verdiene før vi bruker dem. Det er en tradisjon som ble forlatt under årene med borgerlig regjering. Da ble det lagt opp til å leve på lån og skyve ansvaret fra seg. Pengeflytting ble viktigere enn produktivt arbeid. Det kan vi ikke leve med.

Vi må velge

Det vil i årene framover bare være rom for en begrenset vekst i det offentlige forbruket. Derfor må vi ta stilling til hva som er de viktigste oppgavene og hva landet har råd til. Vi legger størst vekt på reformer som vil gi den enkelte større frihet og flere muligheter til å være med i det arbeide vi står foran. Vi kombinerer de krav vi må stille til hverandre med reformer som gjør det lettere for den enkelte å yte sitt bidrag.

Arbeiderpartiet vil sette kreftene inn på å løse disse oppgavene:

- * En bolig til å leve med.
- * Mere kunnskap til flere.

- * Større trygghet for barna og barnefamiliene.
- * En trygg og aktiv alderdom.
- * Større ansvar for miljøet.

Hvilke forutsetninger bygger vi på ? Hvilke ressurser kan vi bygge på i årene fremover ?

Vi må ta utgangspunkt i den virkelighet vi sammen må møte:

I 1986 gikk Norge med 40 milliarder kroner i underskudd i utenriksøkonomien, penger som Norge må låne opp. Hvis vi hadde latt dette fortsette, ville Norge til slutt kommet i den situasjon at vi ikke ville ha penger til stort annet enn å betale renter og avdrag på gjeld. Massearbeidsløsheten ville komme. De problemene i eldreomsorg, helsestell og barneomsorg som vi nå opplever, ville fortone seg som idyller.

Vi har gjennom felles innsats klart å halvere underskuddet på utenriksbalansen i løpet av 2 år, men har fortsatt det høyeste underskuddet i OECD-området. Det finnes bare ett annet land som har klart å unngå massearbeidsløshet med et så stort underskudd: Sverige. Vi har valgt den samme linje som svenskene. Men vår utfordring er større fordi det underskuddet vi overtok fra de borgerlige, er mye høyere enn det Palme-regjeringen overtok fra Fälldin. Derfor må vi regne med å fortsette gjenopprettingspolitikken hele neste periode.

Hva er årsaken til problemene ? Oljeprisene falt sterkt i 1986, og Norge mistet dermed milliardinntekter. Men verre var det at i Willoch-regjeringens tid ble de store oljeinntektene vi da hadde brukt på et uhemmet privat forbruk.

Det var i disse årene vi fikk det "frisleppet" som finansministeren nettopp har vist oss.

Det var også da mye av grunnlaget ble lagt for de store problemene industrien i dag strir med. Dette må vi møte gjennom fornyet innsats og forbedring av våre statlige virkemidler, rettet mot nyskapning og lønnsomme investeringer i

produktiv virkning, slik næringsministeren nettopp har understreket.

I 80-årene har sysselsettingen i varehandelen vokst med 60 000 personer - i en næring som svingte seg opp på å omsette importerte varer. Eksportnæringene stagnerte, importen økte. Vi fikk i tillegg et oppsving i sysselsettingen i finans- og eiendomsdrift, på 60 000 nye sysselsatte.

Det er resultatene av dette landet nå sliter med. Den eneste veien mot bedre balanse er å redusere aktiviteten i disse bransjene og øke investeringene og sysselsettingen i konkurranseutsatte næringer. Det betyr at det private forbruket må holdes i sjakk, slik at det blir rom for investeringer i industrien. Og vi må få prisstigningen ned, for at denne industrien skal få solgt sine varer.

Dette var de to grunnene til at Regjeringen og fagbevegelsen fikk i stand det inntektspolitiske samarbeidet. Alternativet ville ha vært arbeidsløshet som i andre land. Denne politikken må fortsette inn i neste periode. Vi er ikke ferdige med jobben. En politikk som skyver byrden ved underskuddet i økonomien over på 10% arbeidsløse, pluss de gamle og syke, er ikke aktuell for Arbeiderpartiet.

Samtidig kan fortsatt lønnsmoderasjon føre til at eierinntektene i lønnsomme bedrifter øker urimelig mye. Derfor er de tankene som fagbevegelsen har gjort seg om overskuddsdisponering, viktig. Det blir nødvendig med fondsordninger som sikrer at overskuddene går til å forbedre arbeidslivet i stedet for å føre til en skjevare inntektsfordeling.

Det kan samtidig gi midler til viktige investeringer. Det er behov for en ny giv i å bedre arbeidsmiljøet. Vi kan bygge ut studiepermisjonsordninger, slik at flere får mulighet til et mer interessant arbeid. På den måte kan en solidarisk lønnspolitikk føre til større likhet, ikke bare i lønn, men også i muligheter i arbeidslivet.

Vi har de siste to årene gjennomført to viktige arbeidstidsreformer knyttet til inntektsoppgjørene: 37,5 times uke for alle og fleksibel pensjonsalder for yrkesaktive.

Arbeidstida er i dag organisert på en måte som ofte passer dårlig til de endringene som har skjedd i familiene. Mange har behov for større variasjon i mulighetene for å ordne forholdet mellom arbeidstid og fritid.

Det kan vi oppnå ved økt fleksibilitet i arbeidslivet innenfor de rammer lovverk og avtaler gir.

Slike arbeidstidsreformer vil også være et bidrag til den økonomiske veksten. Mer varierte åpningstidsordninger kan forlenge både åpningstid og driftstid. Utstyr og lokaler kan utnyttes bedre og lønnsomheten kan økes. Som forbrukere kan vi få bedre service, både i privat og offentlig sektor.

Programkomiteen gir derfor inn for arbeidstidsreformer som åpner for en ny fordeling av arbeidstiden over ukens timer og årets dager. På den måten kan vi oppnå større frihet for den enkelte og utløse nye krefter.

Programforslaget heiser arbeidet opp som det grunnleggende. Hvis vi skal klare den store oppgave det er å få orden i norsk økonomi og fornye den offentlige sektor, trenger vi all den arbeidsinnsats som kan stables på beina. Hvis vi skal klare å rydde opp i utenriksøkonomien, trenger vi ikke bare full sysselsetting, vi trenger også økt innsats fra hver og en av oss. Og vi trenger å øke kunnskapen i befolkningen.

Norge har i dette århundre hatt store fordeler av naturressurser som vannkraft og fisk. I de to siste ti-årene har vi fått betydelig drahjelp fra oljerikdommene. Vi skal fortsatt dra nytte av naturressursene. Men vi kan ikke vente å få noen tilleggsfordel av dette. I årene framover blir det oss selv det kommer an på: Hvor mange vi er som deltar i arbeidslivet, og hvor dyktige vi er.

Derfor kan det bli grunnleggende for om vi klarer oppgavene at vi tar dette i fullt alvor.

Velferdsnivået måles ikke i hvor stor økning vi får til i brutto nasjonalprodukt. Målet på velferd er hvor mange som deltar på en fullverdig måte i samfunnet.

For det hjelper lite om veksten er sterk, hvis veksten går med til å betale ut sosiale utgifter, pensjoner og arbeidsløshetsstrygd. Flest mulig skal kunne klare sine utgifter ved hjelp av eget arbeid. Men de som ikke er i stand til det, skal ha krav på skikkelige hjelp og støtte fra samfunnet.

Dette er bakgrunnen for at programkomitéen ikke finner å gå inn for generelle nedkortinger i arbeidstid og pensjonsalder. Dette er grunnen til at vi mener at vi må gjøre noe med veksten i uføretrygd og sosiale utgifter. For det som nå vokser av statsutgiftene, er disse utgiftene og kontantoverføringer til private. Hvis dette fortsetter, og hvis vi i tillegg tar ut nye reformer, får vi ikke penger til den egentlige offentlige sektor: Helsestell, eldreomsorg, barnehager og utdanning.

"Bedre å pynte parkene enn å slenge rundt i dem", sier tre ungdommer til Aftenposten som er ansatt i avdeling for yrkesvalghemmede i Park- og Idrettsvesenet i Oslo. De var glade for at stillingene deres likevel ikke ble inndratt, slik at de slapp å gå på trygd.

I det private næringslivet brukes stadig flere trygdemidler til å kvitte seg med lite produktiv arbeidskraft. Dette er endrede holdninger. Mange arbeidsgivere så det som sin plikt å ta vare på også de som har problemer i arbeidslivet.

Slik undergraves velferdsstaten. Slik undergraves menneskets selvrespekt.

Arbeiderbevegelsen må reise seg mot denne holdningen. Vi må føre en aktiv kamp for retten til arbeid. For de yrkesvalghemmede, for de eldre arbeidstakerne, for småbarnsforeldre. Kort sagt: Vi skal ha arbeid for alle.

Gunnar Myrdal snakket alltid om "de sosiale reformenes produktivitet". Dette at sosiale reformer gjør samfunnet sterkere, er en sosialdemokratisk tradisjon som programkomitéen fører videre.

Men programkomitéen har også plassert forslaget inn i en annen viktig sosialdemokratisk tradisjon, nemlig evnen til å velge. Den britiske gruvearbeideren Aneurin Bevan sa det slik: "sosialisme er å prioritere". Det er sant. For den som ikke prioriterer, overlater til andre å styre.

Vi har valgt reformer som både øker tryggheten, som bidrar til den økonomiske veksten og som skaper økt rettferdighet. Vi har valgt reformer som utløser nye krefter.

En bolig til å leve med.

Innenfor boligpolitikken har vi et eksempel på reformer som fanger opp disse målene. På få andre områder ser vi klarere de negative resultatene av Willoch-regjeringens politikk. Via boligmarkedet har det skjedd en sterk omfordeling av velstand. Resultatet er at de som skal inn på boligmarkedet, ikke har råd.

Ungdom i etableringsfasen har virkelig fått føle hva høyrepolitikk betyr.

En ny boligpolitikk skal hjelpe de som skal etablere seg for første gang, og de som velger en bolig av en nøktern standard.

Når prisreguleringen er mer eller mindre vekk, blir balanse mellom tilbud og etterspørsel på boligmarkedet desto viktigere. Nybyggingen må ligge på minst 30 000 i året.

Vi har startet snuoperasjonen, dempet byggeboomen av kontorbygg og det bygges nå flere mindre og rimelige boliger. Vi har igjen satset på Husbanken.

Vi vil fortsette å utvikle både de nye og gamle låneordningene i statsbankene, for å få en bedre fordeling av boutgiftene over livsløpet. Det betyr lengre avdragstid og små avdrag de første årene i familienes liv. Etter hvert skal

hovedtyngden av lån til boliger av nøktern standard og størrelse gis gjennom statsbankene og i Kredittforeningene via obligasjonsmarkedet.

Målet om å hjelpe grupper med særlig svak økonomi i boligmarkedet må vi nå blant annet gjennom en videreutvikling av ordningen med utleieboliger, etableringslån og bostøtte. De som har formue og inntekt under en minimumsgrense, bør få etableringslån, slik at disse særlig rettes mot ungdom og lavlønte.

Mer kunnskap til flere

Framtidens næringsliv vil bygge mer på det vi har av kunnskap enn det vi har av råvarer. Når vi nå blinker ut en sterkere innsats i skole og utdanning som ett av de områdene vi må satse mer på, er det en viktig del av en samlet politikk for å skape ny vekst for landet og nye muligheter for den enkelte.

Programkomitéen har plassert seg i den gode sosialdemokratiske tradisjonen at det er bredden i utdanningen som er viktig, flest mulig skal få mest mulig utdanning. Og grunnutdanningen må ha høyeste prioritet. Satsing på bredde og grunnutdanning vil gi størst gevinst.

Det pedagogiske initiativet må tilbake til grunnskolen. Vi foreslår å begynne med utvidelse av undervisningstiden for 1-3. klassinger i grunnskolen. Barn i denne aldersgruppen har for lite tid på skolen og er nysgjerrige etter å lære mer.

Mye av grunnlaget for videre læring legges i grunnskolen. Vi bygger videre på det grunnlaget som er lagt: Grunnskolen skal være en enhetsskole for alle. I en skole som gir varme og trygghet, vil elevene også lettere lære mer og søke etter kunnskap. Samtidig må det stilles krav etter den enkeltes forutsetninger.

Elevene har med seg mange vanskeligheter inn i skolen. Et stort problem er at mange barn er redde for skoleveien og for å

bli overlatt til seg selv etter skoletid. Det er uro som virker som en hindring for læring mange steder.

Den korte tiden småskolebarn er på skolen, passer for å si det enkelte i et samfunn der mor er hjemme og venter på at barna kommer hjem. Vi mener derfor at elevene også må få et aktivitetstilbud på skolen utover undervisningstiden. Dette tilbudet bør foreldre, skole og nærmiljøorganisasjoner samarbeide om. Mange av de aktivitetene som i dag drives på kveldstid, kan legges inn her. De forsøk som har vært gjort, viser at et slikt tilbud ikke behøver å bli så dyrt. Vi mener det som hovedregel kan baseres på foreldrebetaling og bli et alternativ til tilbud om fritidshjem.

Når en slik utvidelse av skolens åpningstid er kommet istand, vil vi gradvis gi seksåringene obligatorisk undervisning i skolen, kombinert med et aktivitetstilbud. For seksåringene er det enda mer umulig å bli overlatt til seg selv etter noen korte undervisningstimer.

Skolens undervisningstilbud skal selvsagt være gratis, også for seks-åringene.

Med dette har vi signalisert en retning for barnas skoledag som bygger videre ut vår linje om integrasjon av omsorg og læring.

La det være sagt at vår politikk også er at skolen skal stille krav. Kunnskap kommer ikke av seg selv, det krever innsats. En sterkere innsats for mere kunnskap til flere - fra grunnskole til livslang læring - er en av pilarene i en samlet politikk for en trygg økonomi og nye muligheter for den enkelte.

Større trygghet for barna og barnefamilien

- vil være med å utløse nye krefter. Det vil øke mulighetene for at alle kan delta og engasjere seg, i arbeidslivet og samfunnslivet.

Gjennom økt svangerskapspermisjon, flere barnehageplasser og arbeidstidsreformer, kan vi møte behovet for tryggere og fastere rammer rundt barnas oppvekst og ønsket om å øke foreldrenes frihet og muligheter til å kombinere arbeid og omsorg.

Det er foreldrene som i første rekke har ansvaret for barnas oppvekst. Samfunnet gjennom offentlige tilbud, nærmiljøet gjennom naboskap og innsats i idrett og annet frivillig organisasjonsarbeid bidrar også til denne grunnleggende oppgaven.

Det viktigste samfunnet kan gjøre for de minste barna, er å utvide svangerskapspermisjonen og bygge flere barnehager. Her har vi helt fra 1986 satset hardt, og vi går videre.

Når vi vil legg opp til ett års svangerskapspermisjon, tenker vi oss at endel av dette året valgfritt kan tas ut som kortere arbeidstid i barnets første åtte leveår og at endel kan forbeholdes faren.

Vi vil fortsatt øke takten i barnehageutbyggingen.

Det mønsteret for tilbudet til barnefamilien vi tenker oss fram til århundreskiftet, er følgende:

* Barn under ett år: Hos foreldre som har betalt permisjon.

* Barn 1-5 år: I barnehage

* Barn 6-9 år: I skolen, med aktivitetstilbud i tillegg til undervisningstiden.

I spedbarnsalderen er andre løsninger enn barnehager å foretrekke, av mange grunner. Det er også dyrt å bygge ut slike tilbud. For 6-åringene vil et tilbud knyttet til skolen være en god løsning, og det vil gi plass til flere småbarn i det øvrige barnehagetilbudet

Vi mener det er et stort gode for små barn å gå i barnehage. Samtidig er barnehagen et gode for foreldrene, som har et trygt tilbud til barna mens de er på jobb.

Alternativet for foreldrene er nesten alltid dyrere og dårligere. Private barnepassordninger er ofte dyre, og det pedagogiske tilbudet dårligere. Derfor blir det så vanskelig å forklare og begrunne hvorfor noen skal akseptere å stå i kø.

Vi har satt oss som mål å få frem barnehagetilbud til alle ved århundreskiftet. De som venter, har et krav på å bli hørt. For å komme dem i møte, må vi legge oss på en nøktern standard både hva gjelder teknisk utforming og bemanning. Vi må ikke stoppe når vi har tatt hensyn til de som har plass og til de som arbeider i barnehagene. Vi har et like stort ansvar for de som står i kø.

I arbeidet fram mot full barnehagedekning trenger vi derfor alle gode krefter. Når organisasjoner, bedrifter eller foreldregrupper ønsker å bygge og drive barnehage, hilser vi dette velkommen. Samvirkeideene har lange tradisjoner i arbeiderbevegelsen.

Mange lokaler som i dag bare brukes på kveldstid, kan utnytted bedre, bl a til barnehager. Dette gjelder også for private hjem. Familiebarnehager kan mange steder være et godt alternativ til dagens dagmamma-ordning. Her må vi invitere til å gå nye veier.

Men vi sier også i programforslaget at hvis disse barnehagene skal få offentlig støtte, må kommunene kunne stille krav om inntakskriterier og foreldrebetaling - og de må kunne inngå i kommunal planer.

En aktiv og trygg alderdom

Det store flertall eldre holder seg friske og spreke til langt opp i åra og ønsker å bo hjemme så lenge som mulig. De ønsker å være aktive eldre.

Likevel står vi overfor en stor utfordring når vi skal sikre det økende antall eldre et tjeneste- og omsorgstilbud som

er vårt velstandssamfunn verdig. Eldreomsorgen må komme styrket ut.

Eldre, syke og deres nærmeste må kunne vite at de får hjelp og avlastning når de trenger det.

Tilbudene skal også være en hjelp til selvhjelp. Sykehjem skal også ha en servicefunksjon for de som bor hjemme. Vi vil i forlengelse av dette gå inn for trygghetsalarmer, varslingsystemer og besøksordninger.

Større ansvar for miljøet

Også miljøpolitikken er en del av den alminnelige velferdspolitikken. Uten at vi klarer å verne miljøet mot ødeleggelse, klarer vi ikke å skape en trygg framtid. Miljøbelastninger er ofte skjevt fordelt. Det er gjerne de som står nederst på rangstigen på andre områder, som også får dårlig arbeidsmiljø og dårlig fritidsmiljø. Miljøforurensninger og dårlig arbeidsmiljø fører til vekst i helse- og sosialutgiftene, og bidrar også på den måten til å undergrave velferdssamfunnet.

Hvis helsevesenet ble kvitt en del av de typiske livsstilssykdommene og de sykdommer som skyldes forurensning, ville vi kunne løse mange problemer innen helse- og eldreomsorgen.

Samtidig er de internasjonale utfordringene stadig mer synlige. Tsjernobyl-ulykken og algekatastrofen ligger høyt i bevisstheten hos de fleste av oss. Samtidig har vi ikke lenger noen sjanse til å skyve fra oss trusselen mot ozonlaget og farer for drivhuseffekten. Det positive ligger i at menneskene ser alvoret og at vi samtidig får til et mer forpliktende internasjonalt samarbeid.

Hensynet til en bærekraftig utvikling krever omstilling på de fleste samfunnsområder. Bare en miljøvennlig produksjon kan sikre vårt livsgrunnlag og vår produksjonsevne i framtida.

Erkjennelsen av dette vil virke inn på næringspolitikken, energipolitikken og samferdselspolitikken, for å nevne noen.

Vi vil at miljøpolitikken skal vokse ut av sin rolle som en sektor med sine tilhengere, til å bli en kjede av grunnleggende hensyn som automatisk bringes inn på alle områder. Først når det er forstått og satt i system, er vi virkelig på vei mot en bærekraftig utvikling i Norge.

*

Jeg sa i innledningen at skal vi klare de store oppgavene som venter, må vi ta et større ansvar for samfunnet vi lever i og miljøet vi deler.

Velferd måles ikke i hvor mange vi har på trygd eller hvor store sosialutgiftene er og hvor mye vi bruker på medisiner. Målet på velferd er heller hvor mange som deltar aktivt i arbeidslivet, hvor mange som kan klare seg på egen inntekt, hvor lite medisiner vi har bruk for og hvor friske vi er.

Vi vil ha et samfunn som er sterkere preget av de sosialdemokratiske idéene. Et samfunn hvor solidariteten er levende. Det er ikke bare et spørsmål om å betale skatt. Solidaritet er en holdning som må gjennomsyre samfunnet. Derfor blir ikke størrelsen på den offentlige sektor det eneste målet på solidaritet. Solidariteten betyr medvirkning og medansvar mennesker imellom.

Mye tyder på at vi står ved en skilleveg. Vi kan fortsette å la den offentlige sektor være mottaker av stadig flere problemer. Eller vi kan arbeide for å skape arbeidsplasser, nærmiljøer, skoler og hjem som i størst mulig utstrekning hindrer at problemene oppstår.

La meg underbygge dette med noen eksempler:

- I løpet av 20 år har antallet etterforskede forbrytelser steget fra 65 000 til 165 000.
- Selvmordsraten er 4-doblet for aldersgruppen 20-30 år.

- Alkoholforbruket er gått opp med 3 liter pr. person.
- Ensomhet er et av våre største samfunnsproblemer.

Alt dette har skjedd samtidig med en sterk utbygging av offentlig sektor. Har vi ikke da behov for et nytt grep på utviklingen og en ny holdning ?

Det vi nå trenger er mer av den holdningen som fagbevegelsen la til grunn ved siste lønnsoppgjør. De staket ut en ny kurs for Norge. Denne holdningen bør utbres til alle deler av samfunnet.

Slik skal vi sette de sosialdemokratiske ideene inn i en ny tid.